

CİHAD, İRŞAD VE TEBLİĞ

Cihad Ne Demektir?

Cihad, her türlü meşakkat ve zorluğa göğüs gerip, çalışmak, çabalamak ve gayret etmek gibi mânâlara gelir. Diğer bir ifadeyle cihad, Allah’la kullar arasındaki engelleri kaldırmaya matuf gösterilen her türlü gayrettir. Allah yolunda yapılan bütün çalışmalar, Allah’ın adı/dini yükselsin, herkes duysun ve bilsin diye gösterilen gayretler, O’nun dini İslâm’ı savunmak için ortaya konan çabalar bütünüyle cihad diye isimlendirilir. Mü’minin, Allah tarafından kendisine emanet olarak verilen bedenini, malını ve zihinsel imkânlarını Allah yolunda harcaması ve İslâm yolunda kullanması cihaddır. Kelimenin sözlük anlamından da anlaşıldığı gibi cihad bir saldırı değil, olabilecek bir saldırıya karşı yapılan bir savunmadır. Bu saldırıyı savabilmek üzere çaba göstermek, çalışmaktır. O, bir anlamda insanın mutluluğuna giden yoldaki engelleri kaldırmaktır.

Diğer bir tarife göre cihad; hayatın gayesi olarak Allah’a kulluk etmek, dinî emirleri öğrenip Allah ve Resûlû’nün koyduğu ölçülerin hayatımıza uygulanmasına çalışmak, İslâm’ı diğer insanlara tebliğ etmek, yani iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışmak, başta kötülükleri emreden nefse ve dış düşmanlara karşı mücadele vermek, İslâm ülkesini ve Müslümanları her türlü tehlike ve saldırılara karşı savunmaktır. Bu konuda, cihad kapsamlı bir anlam taşımakta; kalp, dil, el gibi her vasıta ile yapılabilir. Cihadın savaştan ibâret olduğunu düşünmek, gerçeği yansıtmadığı gibi, cihada yalnız savaş anlamının verilmesi, Kur’ân ve sünnette ifâde edilen anlam ve kapsamı bakımından eksik ve yanlış sayılır.

Cihadın gayesi insanlara Allah’ın adını ulaştırabilmek, Hakk bayrağını yüceltmek, insanları baskılardan ve zulümlerden kurtarmak, İslâm ile insanların arasındaki engelleri ortadan kaldırmak, onların rahat bir şekilde İslâm’ı tanımalarına fırsat vermektir.

Kaç TürLü Cihad Vardır?

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Tebük Seferi’nden dönüşte Ashabı’na şöyle buyurmuştu: “Küçük cihaddan büyük cihada dönüyoruz.” Büyük cihadın ne olduğunu soran sahabeye de “Nefisle mücadele.” cevabını vermişlerdir. Bu ifadeleriyle Efendimiz cihadı “büyük cihad” ve “küçük cihad” olmak üzere ikiye ayırmıştır.

Büyük cihad (cihad-ı ekber), bir kimsenin haramları terk edip farzları işlemek sûretiyle nefsini terbiye etmeye çalışmasına, İslâm’ın çirkin gördüğü büyük-küçük her türlü kötülüğü terk edip sünnet-i seniyyeye uygun hareket etmekle hâl ve hareketlerini düzeltmeye uğraşmasına, duyup öğrendiği hak ve hakikatleri gerek aile efrâdına gerekse çevresindekilere duyurmak için gayret sarfetmesine,

başkalarının ileri geri konuşmalarına ve gıybetlerine aldırmadan, Allah yolunda sarsılmadan sebat etmesine denir. Şüphesiz en güç cihad, insanın nefsiyle ve nefsinin arzularına karşı yaptığı cihaddır. Nefsine karşı cihadı kazanamayan, düşmanın karşısına çıkmak için kendisinde güç ve cesaret bulamaz.

Küçük cihada (cihad-ı asgar) gelince, büyük cihadda muvaffak olan bir kimsenin, gereken durumlarda din ve mukaddesat düşmanlarına karşı koyması, onlara hadlerini bildirmesi ve İslâm'ı yüceltmek için cepheye koşması ve düşmanla savaşmasına küçük cihad denir.

Tebliğ, İrşad, Emr-i bi'l-Maruf ve Nehy-i ani'l-Münker Tabirleri Bize Ne Anlatıyor?

İnsanlara hak ve hakikati anlatma adına irşad, tebliğ ve emr-i bi'l-marufta bulunmak da bir cihaddır.

Tebliğin kelime anlamı, haber ulaştırmaktır. Dindeki anlamı ise iyi olduğu kabul edilen bir şeyi bildirmek, iyi şeylerin iyiliğini, temizliğini ve hayırlı olduğunu diğer insanlara, memleket ve milletlere ulaştırmak, yetiştirmek, onları bunu kabul etmeye davet etmektir. Diğer bir ifadeyle tebliğ; İslâm'ın bildirdiği hakikatleri anlatmak ve insanları doğru yola, sırât-ı müstakîme sevk etmek demektir. Tebliğin özü ise “emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münker - iyi şeyleri emretmek, kötülükten alıkoymak”tır. Ma'rûf, dinin emrettiği; münker, dinin yasakladığı şey demektir. Başka bir deyimle Kur'ân ve sünnete uygun düşen şeye ma'ruf, Allah'ın razı olmadığı, inkâr edilmiş, haram ve günah olan şeye de münker denilir.

İrşad ise insanları, dünya ve ahiret saadetine ermeleri için hak ve hakikate, doğru yola, sâlih amele ve her çeşit iyiliklere çağırarak, her türlü kötülükten kaçınmalarını telkin etmek, demektir. İrşâd edilecek kimseler hem gayrimüslimler hem de Müslümanlardır. Müslüman olmayanları irşâd; onları iman ve

İslâm'a davet etmek demektir. Müslümanları irşad ise onlara imanın gereği olan sâlih amel ve güzel ahlâkı telkin etmektir.

Tebliğ ve İrşâd, Müminin Yaratılış Gayesidir

Allah'a iman etmiş her müminin, Allah katında mümin kabul edilebilmesinin ve mümin kalabilmesinin garantisi, üzerindeki tebliğ vazifesini yerine getirmesiyle yakından alâkalıdır. Allah'a inanan fert ve toplumlar, varlıklarını ancak ve ancak bu vazifeyi yerine getirmekle devam ettirebilirler. Çünkü tebliğ ve irşad yaratılış gayemizdir. Bu gayeye uygun hareket etmek, hem dünyamızı hem de âhiretimizi kurtaracaktır.

Bir Gencin Tebliğ Metodu Nasıl Olmalıdır?

Her işin de kendine göre bir tekniği vardır. Bu tarif ve bu teknik olmadan ne bir ilim dalından ne de bir iş kolundan bahsetmek mümkündür. Durum böyle olunca, işlerin en mukaddesi ve değerlisi olan; tebliğ ve irşâd, emr-i bi'lma'rûf, nehy-i ani'l-münker ve dine davet vazifesinin de kendine göre bazı usûl ve teknikleri olsa gerek. İrşâd ve tebliğ vazifesini hakkıyla yapabilmek için bazı husûslara dikkat edilmesi gerekir.

1. Dine Ait Meseleler Çok İyi Bilinmeli

Her şeyden önce tebliğ insanı, mensup olduğu dini, o dinin ihtivâ ettiği gerçekleri başkalarına anlatmadan önce, kendisini iyice yetiştirmek zorundadır. Aksi hâlde, din uğruna birçok falsolar yaşayabilir ve karşısındaki kimseleri kendinden de dinden de ürkütüp kaçırabilir. Başta Allah'ın Kitabı Kur'ân-ı Kerim'i çok iyi bilmelidir. Kur'ân'ın lafzıyla beraber mânâ ve ruhunu da kavramaya çalışmalı, bu konuda meâl ve tefsirlerden istifade etmelidir. Ayrıca sevgili Peygamberimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatı, hadîs-i şerifleri, sahâbeleri ve genel hatlarıyla İslâm tarihi bilinmelidir. Daha sonra da ilmihâl bilgileri ve anlatacağı hakikatleri öğrenebileceği kitapları okumalıdır. Dinimi bilme noktasında elimizde iki kaynağımız vardır: Kitap ve Sünnet. İslâm adına bir şey anlatırken, bu iki ana kaynağın prensipleri dâhilinde ve mevzuya hâkim olarak anlatmalıdır. Anlatacaklarımız, anlayıp hazmettiğimiz şeyler olmalı ki, muhatabımız da rahatlıkla alıp gıdalanabilsin.

2. Asrın İlim ve Tekniği Takip Edilmeli

Günümüzde mantık ve akliyecilik daha bir ağır basmaktadır. İnanca muhtaç kitleler, fen ve felsefe adıyla konuşmaktadır. Bunun karşısında Müslüman aynı teknikle mukabelede bulunmak zorundadır. Bu da kendi devrinin kültürünü bilmekle yakından alâkalıdır. Zaten bir bakıma gerçek ilim ve irfan da budur. Ayrıca ilim ve irfan da müminin ayrılmaz birer vasfıdır.

Devrini bilmeyen insan, karanlık bir dehlizde yaşıyor demektir. Böyle bir insanın diğer insanlara din, iman adına bir şeyler anlatmaya çalışması tesir gücünü azaltır. Hatta zaman ve hadiselerin çarkları, onu, bugün olmazsa yarın tamamen dermansız ve tesirsiz hâle getirecektir. Onun için Müslüman, yaşadığı asrın ilim ve kültür seviyesine uygun ve denk bir paralellik içinde meseleleri anlatmalıdır.

3. Muhatabımızın Ruhuna Girme, Gönlünü Kazanma Yolları Araştırılmalı

Muhatabımızın gönlüne girebilmek için her meşru yol denenmeli, kendisine bir şeyler anlatacağımız insan, evvelâ bizim şahsî dostluğumuzu kabul etmelidir. Bu ona vereceğimiz düşünceleri kabulde mühim bir faktördür ve ihmal edilmemelidir.

4. Meseleler Anlatılırken Muhatabın Seviyesi Göz Önünde Bulundurulmalı

Muhatabın seviyesine inerek meseleleri anlatma İlâhî bir ahlâktır. Efendimiz bizleri Allah ahlâkıyla ahlâklanmaya çağırır. Kur'ân, baştan sona kadar insan aklının seviyesine inmiş, İlâhî bir kelâmdır.

Günümüzdeki gençlik, dinî terim ve tabirlere yabancı bulunmaktadır. Onlara, yine onların anlayabilecekleri bir dille konuşmak gerekir. Nasıl ki elinden tutup gezdirmeye çıkardığımız üç yaşındaki çocuğun yürüyüşüne uyarız, onun konuşması gibi konuşur, onun gibi güler ve onun gibi davranırız; öyle de irşâd ve tebliğde de muhâtabların anlayışının nazara alınması şarttır.

5. Tartışmadan Uzak Durulmalı

İkili konuşmalarda meselenin tartışma zeminine çekilmemesine çok dikkat edilmelidir. Zira tartışmada konuşan, haktan ziyade enâniyet ve benliklerdir. Bu sebeple konuştuklarımız ve konuşacaklarımız ne denli ikna edici olursa olsun, muhatabımızda tesiri olmayacaktır.

Meseleye psikolojik açıdan baktığımızda, tartışmanın hak ve hakikatın ortaya çıkması adına ne kadar yersiz ve yetersiz olduğu ortaya çıkacaktır. Zira biz tartışmaya hazırlanırken nasıl düşmanımızı mağlûp edecek fikir ve düşüncelerle kendimizi hazırlamışsak, muhâtabımız da en az bizim kadar aynı hazırlık içindedir. Bizim getireceğimiz delillere muhakkak o da karşı bir delille karşılık verecek ve konuşma öyle bir kısır döngüye girecektir ki, günlerce konuşulsa dahi hiçbir neticeye ulaşılamayacaktır.

6. Muhatabımızın Güveni Kazanılmalı

Muhatabınız size öyle itimat etmeli ve öyle bağlanmalı ki, bütün sevdikleriyle tartılsanız orada siz ağır basmalısınız. Çünkü sizin onunla münasebetiniz, sadece Allah içindir. Siz ona Allah için sevdiğinizden dolayı bu sevgi onun gönlünde tesirini gösterecektir. Bu ağır basma o denli olmalıdır ki, sizin yanınızda olmakla yüklendiği ağır mükellefiyetleri, diğer tarafın zevk ve safasına tercih edebilmelidir. Hatta sizin, yoluna baş koyduğunuz mefkûre uğrunda başına gelmesi muhtemel her türlü tehlike ve katlanması mukadder her türlü çile onun için önceki hayatın rahat ve rehavetinden daha sevimli olmalıdır. Bu da o şahsın sizi iyice tanıyıp, size son derece itimat etmesiyle mümkün olabilecektir.

7. Mantıklı ve Realist Olmalı

Tebliğ adamı, bir mantık ve realite adamıdır. Hem hâdiseleri değerlendirirken, hem de muhatabına bir şeyler anlatırken o daima karşısındakinin seviyesine göre mantıklı bir çerçeve içinde meseleleri anlatıp onu öyle ikna etmeye çalışmalıdır. Tebliğ insanı mantıkîliği ölçüsünde toplum içinde yadırganmaz ve söyledikleri de o ölçüde kabul görür.

8. Yapılan Bütün İşler İhlâs ve Samimiyet Yörüngeli Olmalı

Niyetlerde her zaman Cenâb-ı Hakk'ın rızası bulunmalı ve yapılacak her iş ona göre ayarlanmalıdır. Yapılacak olan her türlü iş öncelikle Rabb'imiz'in rızası yönünden bir değerlendirmeye tâbi tutulmalı, eğer O razı olacaksa yapılmalı, yoksa o iş terk edilmeli ve herhangi bir kimsenin aldatılmasına meydan verilmemelidir. İhlâs ve samimiyet, anlatılan hususların hayatı ve ruhu durumundadır. Anlattıklarımızın yüzümüze çarpılmasını arzu etmiyorsak, ihlâsa sarılmalıyız.

9. Bazen Konuyu Başkasına Anlattırmak Gerekebilir

Eğer bir meseleyi bizim anlatmamız bir kısım vicdanlarda reaksiyon ve tepkiye sebep olacaksa, "Hakkın hatırı âlidir." diyerek o meseleyi bir başkasına anlattırmak hoşumuza gitmelidir. Bazı kimselerin şahsımıza ait bir durumdan ötürü bize reaksiyonları olabilir. Bizim anlatacağımız her şey onlarda aksi tesir yapabilir. Bu durumda kalkıp bir hak ve hakikati ona anlatmamız, anlattığımız şeyi kabul etmemesi için gayret sarf etmemizden farksız olacaktır. Böylece o, bir hakkı kabul etmemekle ziyan edecek, biz de bir hakkın kabulüne mâni olduğumuz için kendi adımıza zarara uğrayacağız. Bunun çaresi, o mevzuu ona, bizim değil de bir başkasının anlatmasıdır. Böylece o hakkı kabul edeceği gibi, biz de vesile oluşumuzun sevabını aynen ona o hakikatleri anlatan kadar kazanmış olacağız. Bu itibarla, insanlara kim meseleyi daha iyi anlatacaksa, herkes onun için konuşma zemini hazırlamalı ve diğerleri de dinleyenler arasında bulunmaktan rahatsızlık duymamalıdır.

10. Karşımıza Bilmediğimiz Meseleler Çıktığında Rahatlıkla "Bilmiyorum" Diyebilmeli

Haysiyet ve şeref itibarıyla en devâsâ kametler bile her sorulan şeye cevap vermemişler. Hatta "Bilmiyorum." bile diyebilmişler. Bizler de bilmediğimizi itiraf edelim ama işin arkasını da bırakmayalım. Muhatabımızı o meseleleri bizden daha iyi bildiğini kabul ettiğimiz insanlara götürelim; öğrenelim onlara da öğrenme zemini hazırlayalım.

11. Anlatılacak Hususlar Önce Yaşanmalı, Sonra Anlatılmalı

"Yaşadığını anlatmak, anlattığını da mutlaka yaşamak" bir tebliğ adamının en önemli prensiplerinden biri olmalıdır. Zira tebliğ insanı hakikî mümin olma yolundadır. Ayrıca tebliğ adamı, yaşanmayan sözlerin, nasihatlerin, herhangi bir müspet tesir meydana getirmeyeceğini de bilmelidir. Evet, samîmi olmayan söz ve davranışlara Allah (celle celâluhû) bereket ve tesir lütfetmez. Tebliğ adamı bu hususa çok dikkat etmelidir. Halkın arasında iken nasıl bir davranış sergiliyorsa, bunu yalnız kaldığı zamanlarda da devam ettirmeli ve gizli-açık bütün davranışlarında samimi olmaya gayret göstermelidir.

12. İrşâd ve Tebliğ Adamı Civanmert Olmalı

Cennet'in kapısını cömertler açacaktır. Dünyada o kapıya giden yolları da açalım ki, yanımızda daha nicelerini o kapıya kadar götürmüş olalım. Cennet'e ilk defa âlimler, vaizler veya hocalar değil, hak ve hakikati anlatma uğruna malını ve canını hak yolunda sarf eden talihliler girecektir.

13. Pes Etmemeli, Yılmamalı, Israrlı Olmalı

Tebliğ ve irşâdda ısrar, Allah'ın rızasını kazanmaya vesiledir. Aynı zamanda o, tebliğ adamının samimiyet nişanı ve anlatılanların da vicdanlarda kabul bulmasının sırrıdır. Israr, anlatılan meselelerin, büyüklüğüne uygun bir hassasiyetle ele alınmasının en açık emaresidir. Bunun mânâsı şudur: Yüce Allah insanların, "La ilâhe illallah Muhammedü'r-resûlullah" demelerine önem veriyor ve bu cümlenin gönüllerde yer etmesini istiyor. İşte tebliğ adamı, Cenâb-ı Hakk'ın önem verdiği bu meseleye hayatını adayıp, Kelime-i Tevhîd'in gönüllere yerleşmesi için sürekli uğraşması itibarıyla, Rabb'inin büyük gördüğü şeye, yine o şeyin azametine uygun şekilde karşılık vermiş oluyor. Evet, onun ısrarı, işte böyle bir mânâyâ gelmektedir. Öyle ise hizmet insanı, Allah'ın önem verdiği şeyde ısrar etmelidir. Bu, onun iddiasında ne kadar samimi olduğunu gösterir. Evet, inandığı değerler uğruna bütün bir ömrünü vermeyen, mürşid olamaz. Böyle olmayanlara zaten mürşid demek de doğru değildir. Mürşid, anlattığını yüz defa anlatacak, dinlemezlerse "yüz birinci" deyip yine anlatacaktır. Şartların olgunlaşmasını bekleyecek, muhâtabının kabul göstereceği ânı yakalamaya çalışacak; darılmadan, gücenmeden bir ömür boyu hep anlatacaktır...

14. Neticeyi Allah'a Bırakmalı

Tebliğ ve irşâd vazifesini yapanlar, tebliğin neticesini ve kabûlünü Allah'a bırakıp, hiçbir zaman neticeye karışmamalıdır. Zira, onların vazifesi yalnız tebliğdir; netice ise tamamen Cenâb-ı Hakk'a aittir. İnsanları dine dâvet edenler, yalnız vazifelerini düşünmelidirler. Nitekim öyle peygamberler gelmiş geçmiştir ki, bütün bir hayat boyu peygamberliklerini anlatıp, tebliğde bulunmalarına rağmen, kendilerine inanan tek bir insan olmamıştır. Fakat, onlar, hiç ümitsizliğe düşmeden hep vazifelerini hakkıyla yerine getirmişlerdir. Hayatlarının hiçbir anında itirazda bulunmamışlar ve: "Niçin hizmet edemedim? Niçin bana inanan yok? Niçin bu iş fiyasko oldu? Niçin bu falsolar birbirini takip edip durdu?" demeyip ümitsizliğe kapılmamışlardır.